

Framväxten av destruktiva effekter i mänsklig samverkan

av Bengt-Åke Wennberg

När det inte fungerar som man tror när man gör som man gör så uppstår, när det gäller mänsklig samverkan, destruktiva effekter. Det som i dag redovisas som ineffektivitet, friktioner, konflikter, korruption, kriminalitet eller personligt lidande som uppstår genom sådan människors samverkan som bygger på oförståelse för de grundantaganden denna behöver bygga på för att skapa ett gott samhälle.

De formuleras emellertid inte som en följd av de ofullständiga grundantaganden man opererar med utan förklaras på annat sätt. De beskrivs regelmässigt som antingen ett problem med strukturen – exempelvis bristande rättsystem, lagstiftning, ekonomisk ojämlikhet etc.– eller olämpliga individuella egenskaper hos någon eller några eller hos hela grupper. Man beskyller företrädare för olika system för dumhet eller okunnighet eller på individernas bristande moral, ex-

empelvis förekomsten av de sju karaktärssynderna högmod, girighet, lust, avund, frosseri, vrede eller lättja/likgiltighet. Trots att dessa beteenden snarare blir destruktiva till följd av en systemeffekt.

De åtgärder som då rekommenderas följer ett paradigm som har direkta knytningar till de paternalistiska problembeskrivningarna. Lösningförslagen bygger på att några personer eller grupper genom sin förmodat mer insiktsfulla och moraliskt högtstående hållning tar itu med att ändra förutsättningarna för alla de andra, införa regelsystem eller genom olika åtgärder tillrättvisa och utbilda de som avvikit från den smala vägen. De följer en paternalistisk linje. Här möter vi det gamla paradigmet.

Erfarenheterna visar att denna typ av lösningar fungerar mycket dåligt i vårt samhälle. De utesluter det självklara alternativet att de personer som är inblandade i skeendet själva aktivt skulle kunna välja att agera på annat sätt än de gör för att effektivisera utfallet och undvika de destruktiva utfallen både för dem och andra.

Man utgår helt enkelt från att dessa personer *inte är förmögna att samarbeta* utan yttre styrning även när ett frivilligt samarbete skulle vara ett rimligare alternativ. Om man ser en samarbetslösning som naturlig blir uppkomsten av ovan nämnda svårigheter något som inte går att undvika. Man blir offer för omständigheterna. För att gynna framväxten av samarbetslösningar krävs ett nytt paradigm som bygger på andra grundantaganden.

Dilemmat med det gamla paradigmet är att de hierarkiska åtgärderna, både så som de tolkas och så som de i praktiken genomförs, minskar möjligheterna för den *kunskapsutveckling* som behövs för att ett gott samarbete skall kunna komma till stånd. Den kunskap eller erfarenhet som skulle behövt vara synlig och igenkänd av deltagarna för att förstå det mänskliga samspelets *faktiska natur* förblir osynlig och obeaktad. Överheten förlitar sig istället på en bättre yttre styrning eller en förändring av människors mentalitet. Därför söker man mer kunskap om just sådana lösningar.

Den typ av lösningar fungerar inte i praktiken då de passiviserar deltagarna. Därför kan inte det samarbete uppstå som i princip skulle vara möjligt *om de berörda individerna haft den kunskap som hade behövts*. Genom att det inte finns någon kunskapsutveckling som stödjer deltagarna i att utveckla sådan kunskap så går det heller

inte att komma till rätta med de samverkansproblem som man plågas av. Trots misslyckandena tar ändå det gamla paradigmet makten. Man gör mer av samma trots att det inte fungerar. Det är dessa missförstånd vi, jag och Monica Hane, försöker rätta till och som nu måste bli uppenbara.